

Stormmeeuwen zoeken het hoger op bij CORUS

Vanaf 1995 wordt het CORUS-terrein (voormalige Hoogovens) te Velsen-Noord in de meeuwen- en sterninventarisaties van de IJmond meegenomen. Al voor 1995 was het bekend dat stormmeeuwen op het CORUS-terrein broedden. De soort was toen, met 600 paar in 1993, een talrijke broedvogel (Keijl & Arts 1998). In de periode 1995-2004 schommelden de aantallen tussen 86 en 149 paar) met als piekjaar 1997 (Tabel 1). De laatste jaren nemen de aantallen langzaam af (Cottaar 2000, 2001, Cottaar & Vogelzang 2004). Voorlopig dieptepunt was 2004 toen nog slechts 54 paren werden geteld; het laagste aantal over de afgelopen tien jaar. Het aantal broedparen wordt vastgesteld volgens de richtlijnen voor kolonievogels, welke gegeven worden door van Dijk & Hustings (1996).

Het CORUS-terrein ligt tussen IJmuiden, Beverwijk en Wijk aan Zee en is een omvangrijk industrieterrein dat voornamelijk bestaat uit grote complexen voor staalproductie en grote ertsoverslagplaatsen. Daar tussenin bevinden zich grote stukken onbebouwde grond en een omvangrijk wegen- en spoorlijnnetwerk met twee vrij grote rangeerterreinen. Door afbraak van oude gebouwen zijn ook jarenlang braakliggende stukken grond ontstaan, die later weer bebouwd zijn. In de eerste jaren van het onderzoek (1995-98) waren het de twee spoorwegemplacements die de meeste paren stormmeeuwen herbergden. De laatste jaren zijn deze kolonies echter vrijwel volledig verlaten en zijn de stormmeeuwen meer verspreid en op verhogingen en daken gaan broeden. In 1996 zijn de eerste broedgevallen op daken/verhogingen aangetroffen. In de jaren 1997-98 is helaas niets vastgelegd over dak- en grondbroeders. Vanaf 1999 werd steeds duidelijker dat de broedvogels opgeschoven naar daken en verhogingen. Vooral in het laatste onderzoeksjaar werd een opvallend hoog percentage dakbroeders aangetroffen (Tabel 1). Zeer waarschijnlijk is het aantal dakbroeders nog hoger, omdat niet alle nesten op daken gevonden worden, terwijl de grondbroeders makkelijker te vinden zijn. Op diverse hoge daken werden oude vogels staand langs de rand gezien en de ervaring leert dat dergelijke dieren vaak een nest op het bewuste dak hebben. Omdat niet al deze daken goed te overzien waren, zouden waarnemingen van op dakranden staande meeuwen wellicht nog moeten worden toegevoegd aan de cijfers zoals gepresenteerd in Tabel 1, maar dergelijke vogels zijn niet consequent geregistreerd en worden daarom buiten beschouwing gelaten.

jaar	grond	dak/verhoging	Totaal	% dak/verhoging
1995	82	0	82	0
1996	113	2	115	2
1997	?	?	149	?
1998	?	?	96	?
1999	69	15	84	18
2000	49	39	88	44
2001	32	49	81	61
2002	13	50	63	79
2003	23	64	87	74
2004	4	50	54	93

Tabel 1. Overzicht van verschil in broedplaatsen (grond of dak/verhoging) van stormmeeuwen op het CORUS-terrein, op basis van gevonden nesten.

Gebruikte verhogingen door stormmeeuwen zijn onder andere steenhopen, een slagboom, lage muurtjes, allerlei soorten stellages, shovels, locaties op of in kratten en verder voornamelijk kleine daken, waarop de nesten vaak in de dakgoten te vinden zijn. De laatste jaren wordt ook steeds meer op de hogere daken gebroed. Soms wordt gezamenlijk op lage daken (enkele meters hoog) met kleine mantelmeeuw en zilvermeeuw gebroed. Tijdens de inventarisaties werden overigens ook af en toe broedende kleine mantelmeeuwen en zilvermeeuwen op de grond aangetroffen, die er met wisselend succes jongen groot brengen. De meeste kleine mantelmeeuwen en zilvermeeuwen op het CORUS-terrein zitten tegenwoordig echter ook op daken (respectievelijk 127 en 340 paar in 2004; Cottaar & Vogelzang 2004).

De reden dat steeds meer meeuwen zijn gaan broeden op verhogingen en daken is ongetwijfeld de toegenomen predatie door vossen en andere verstoring (mens). Hoewel geen direct bewijs is gevonden voor predatie door vossen worden door de bewakingsdienst van CORUS 's nachts regelmatig vossen waargenomen. Zeer waarschijnlijk zijn de kolonies op de spoorwegemplacements (kolonie van 45 en 25 nesten in de eerste jaren van het onderzoek) gepredeerd door vossen. Gesprekken met rangeerders en werknemers die op en rond de emplacements werken bevestigen dat. Toch slagen sommige stormmeeuwen en ook enkele paren scholeksters elders op het terrein er nog steeds in om in grondbroeders jongen groot te brengen. Hieruit kunnen we afleiden dat (nog) niet het hele terrein wordt bezocht door vossen. Een tweede niet te onderschatten verstoringbron zijn de raap- en andere acties door het personeel van CORUS zelf (met vergunning van de Provincie). Het gebeurt vrijwel jaarlijks dat nesten geheel verdwijnen en dat paren nog wat rondlummelend in hun territorium worden aangetroffen. Mens en vos samen zorgen ervoor dat steeds meer stormmeeuwen het (nog) hoger op zoeken, op soms vrijwel ontoegankelijke daken van oude gebouwen. Ook daken van nieuwe complexen worden stilletjes aan bezet. Duidelijk is dat door verstoring ook een veel grotere verspreiding van broedparen plaats vindt.

Ik wil graag de directie van CORUS bedanken die ons toestaat op het terrein de meeuwen te inventariseren. Een speciaal woord van dank voor Joop Vogelzang: hij regelde de vergunning voor het terrein, maakte eerdere inventarisatierondes en vergezelde mij tijdens de bezoeken.

Referenties

Cottaar F. 2000. Aantalontwikkeling van broedende meeuwen en sterns in de IJmond, 1995-1999. *Fitis* 36: 40-44
Cottaar F. 2001. Aantal broedpaar van meeuwen en sterns in de IJmond in 2000. *Fitis* 37: 13-17.

Cottaar F. & Vogelzang F. 2004. Aantal broedparen van meeuwen en steltlopers op het CORUS terrein, Velsen-Noord, 2004. Verslag. Haarlem.
van Dijk A.J. & Hustings F. 1996. Broedvogelinventarisatie Kolonievogels en Zeldzame Soorten (handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels). SOVON. Beek-Ubbergen.
Keijl G.O. & Arts F.A. 1998. Breeding Common Gulls *Larus canus* in the Netherlands, 1900-96. Sula 12: 161-174.

Fred Cottaar, Lutulistraat 42, 2037 CB Haarlem

Noot van de redactie: waar zitten nog meer meeuwen op daken?

Langs de Nederlandse kust bevinden zich nog een aantal met CORUS vergelijkbare industriecomplexen. Wie weet of ook elders stormmeeuwen (of andere soorten) op daken broeden? Eén voorbeeld kunnen we hier al geven: bij het ECN bij Petten (NH) broeden stormmeeuwen ook op allerlei stellages en daken (zie foto), maar aantallen of trends zijn ons niet bekend. Ook in verschillende steden in de kuststreek broeden veel tegenwoordig veel meeuwen op daken, zoals bijvoorbeeld in Leiden. De redactie nodigt bij deze iedereen uit tot het schrijven van een bijdrage over dit onderwerp voor onze nieuwsbrief!

Foto Broedende stormmeeuw op een stellage op het terrein van het ECN-Petten. Overgenomen uit het Sociaal & Milieu Jaarverslag 2003 van het Energieonderzoek Centrum Nederland (ECN).

VERENIGINGSNIEUWS

Het olierampenseizoen is weer aangebroken

Dit najaar waren er al weer ten minste drie grote olierampen te betreuren. Eerst ging het mis bij een offshore platform op het Terra Nova olieveld op de Grand Banks (Canada) op 21 november. Duizenden liters ruwe olie kwamen in dit zeer rijke zeegebied in zee en gevreesd werd voor zeer veel vogelslachtoffers. Vervolgens botsten voor de zuidkust van China een Panamees en een Duits schip op elkaar waarbij naar verluidt 1200 ton olie in zee stroomde. De Panamees zou gepoogd hebben de plaats van het ongeval te verlaten is zou onderschept zijn door de Chinese marine. Als voorlopige klap op de vuurpijl liep bij de Unalaska Island (Aleoeten, Alaska) het Maleisische vrachtschip Selendang Ayu aan de grond. Het schip kwam op 7 december in de problemen, strandde op de 8^e en brak op de 9^e doormidden in een gebied dat zeer rijk is aan zalm, otters, zeeleeuwen en zeevogels. Slecht weer bemoeilijkt “reddings”operaties... Zie: <http://www.msnbc.msn.com/id/6684005/>

Massasterfte noordse stormvogels 2004 – vervolg

Een opmerkelijke massasterfte van noordse stormvogels trad op in februari-maart 2004 (Nieuwsbrief 5(2)). Niet alleen in Nederland, maar in de hele zuidelijke en oostelijke Noordzee spoelden vele slachtoffers aan. In het Europese Interreg IIIb programma "Save the North Sea" coördineert Alterra een monitoring onderzoek naar de hoeveelheid zwerfvuil in magen van noordse stormvogels in noordwest Europa. Dankzij dit project kon de massale sterfte goed in kaart worden gebracht en werden op honderden vogels dissecties uitgevoerd. Deze bevestigen de voorlopige bevindingen uit Nieuwsbrief 5(2): de sterfte trof voornamelijk volwassen vrouwtjes. Vele gevallen van vertraagde of stopgezette rui geven aan dat de vogels al vanaf het najaar 2003 onvoldoende voedsel konden vinden. Structurele voedseltekorten voor zeevogels werden bevestigd door dramatisch slechte broedresultaten van vele soorten in Schotse kolonies in de zomer van 2004 (zie onderstaand bericht in deze Nieuwsbrief). De verhoogde sterfte van stormvogels buiten de broedgebieden kreeg een vervolg in mei-juni 2004. Onder de slachtoffers bevonden zich diverse vrouwtjes die net een ei hadden gelegd, of soms zelfs nog een volledig ei in de eileider hadden zitten. Veel vogels vertoonden extreme slijtage aan het verenkleed. Vanaf september-oktober 2004 lijkt opnieuw verhoogde sterfte op te treden. Gevonden stormvogels blijven welkom op Alterra-Texel voor zowel het onderzoek aan plastics in de magen, als het gedegen registreren van mogelijke vervolg-sterfte.

Foto links: *Save the North Sea Fulmar Study workshop 2004*. “Belgische” collega's Eric Stienen en Wouter Courtens verrichten dissectie op de ca 140 stormvogels die op de Belgische en noord Franse kust werden verzameld.

Foto's midden en rechts: volledig ontwikkeld ei in een door Dirk Kuiken in Friesland gevonden noordse stormvogel.

**Jan Andries van Franeker, Alterra-Texel, Postbus 167, 1790AD Den Burg.
tel. 0222-369724 email Jan.vanFraneker@wur.nl**